СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том III

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ III

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME III

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ III
ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

THE FRANCHISE BUSINESS MODEL IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL BUSINESS: OPPORTUNITIES AND LEGAL PERSPECTIVES
Prof. Dr. Emilija Gjorgjioska, PhD, Prof. Dr. Tatjana Spaseska, PhD, Prof. Dr. Aneta Risteska-Jankuloska, PhD, Prof. Dr. Dragica Odzaklieska, PhD 9

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Любомир Николов..... 19

ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СХЕМИ ЗА КАЧЕСТВО ПРИ СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРОДУКТИ И ХРАНИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 27

ПРИЛАГАНЕ НА КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ ПРИ МОНИТОРИНГ НА ДЕБИТОРСКАТА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ
Проф. д-р Светослав Илийчовски..... 37

ФОЛКЛОРНИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО РЕСУРС ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ: СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД
Проф. д-р Теодора Димитрова, д-р Захарина Томова 47

ОЦЕНКА НА ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА НА ВЪТРЕШНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВНИ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ В КОНТЕКСТА НА ХРАНИТЕЛНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ангел Саров, Гл. ас. д-р Михаела Михайлова, гл. ас. д-р Даниела Цвяткова, гс. д-р Боряна Козарева, ас. Диляна Бояджиева 54

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ НА БАЛКАНИТЕ – ХРОНОЛОГИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Добрин Ганчев, доц. д-р Сергей Найденов 62

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УПРАВЛЕНСКИЯ ПРОЦЕС В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков..... 73

ПОДКРЕПА НА ИНИЦИАТИВИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ - ВОДЯТ ЛИ ПОЛОЖИТЕЛНИТЕ НАГЛАСИ ДО ГОТОВНОСТ ЗА ПОЕМАНЕ НА РАЗХОДИ?
Доц. д-р Емил Николов 78

ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА – ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОНТЕКСТ
Доц. д-р Искра Пантелеева, проф. д-р Беата Сковрон-Миелник, гл. ас. д-р Себастиан Наройчик..... 88

ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО ДВИГАТЕЛИ НА НОВИТЕ ТЕНДЕНЦИИ В ТУРИЗМА
Доц. д-р Любка Илиева, проф. д.ик.н. Марина Алексеевна Измайлова 97

ИНОВАЦИОННИ ПОДХОДИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРОПЕРАТОРСКАТА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Любомира Тодорова 105

СЕМЕЙНИЯТ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ КАТО МОДЕЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Петранка Мидова 112

ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА СПОДЕЛЯНЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Петя Иванова..... 119

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА АНАЛИЗА НА ГОЛЕМИ ДАННИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ РИТЕЙЛ СЕКТОРА: ПРИМЕРИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 127

THE ROLE OF DIGITAL ECOSYSTEMS IN ACCELERATING ENTREPRENEURIAL CAPACITY IN EMERGING ECONOMIES
Assoc. Prof., PhD Tatiana Bucos..... 137

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА И ГЕОПОЛИТИЧЕСКА КРИЗА
Доц. д-р Тихомир Личев..... 145

СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА – ХАРАКТЕРИСТИКИ, ЦЕЛИ, ОБХВАТ
Гл. ас. д-р Ваня Ганева..... 151

ДИСПРОПОРЦИИ В ДИГИТАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова, гл. ас. д-р Иван Маринов..... 158

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО И ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ КАТО ДВИГАТЕЛИ ЗА ИНОВАЦИИ И РАЗВИТИЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Гл. ас. д-р Ивайло Костов 166

THE INTRODUCTION OF THE EURO AND THE FUTURE OF RETAIL TRADE IN BULGARIA: ATTITUDES AND PROSPECTS
Head Assist. Prof. PhD, Ivan Marinov 173

СЪВРЕМЕННИ АГРОБИЗНЕС РЕШЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева..... 181

ДИГИТАЛНО ПРЕПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ: ИНОВАЦИИ, МАРКЕТИНГ И ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Кристина Шопова, д-р Юлия Проценко 188

СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ГРИФИД ХОТЕЛИ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 196

ТЪРГОВСКИ КОМУНИКАЦИИ И ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ СЪВРЕМЕННИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФИРМИ
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 204

ДОВЕРИЕТО В СПОДЕЛЯНЕТО НА ЗНАНИЯ
Гл. ас. д-р Явор Станев 208

ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В КОНТЕКСТА НА НАГЛАСИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО И БИЗНЕС
Ас. д-р Александър Личев 217

ТЕНДЕНЦИИ ПРИ РЕГИСТРАЦИЯТА НА ДРУЖЕСТВА С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Елена Вълчева 225

ТЪРГОВСКИТЕ ФИРМИ В СВИЩОВ В ПЕРИОДА ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ВОЙНИТЕ (1912-1918 Г.) – ОБЩ ПРЕГЛЕД
Преп. д-р Емилия Вачева 232

СПЕЦИФИКИ ПРИ „МОДУЛИРАНЕ“ НА ПРАВООТНОШЕНИЯТА В АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“ /ОБЗОР НА ПОРОЧНАТА САНКЦИОННА ПРАКТИКА
Преп. Игнат Папазов 240

ОБОГАТЯВАНЕТО НА ДЛЪЖНОСТТА – СТРАТЕГИЯ ЗА МОТИВАЦИЯ И ПРЕДПОСТАВКА ЗА ФОРМИРАНЕ НА НЕФОРМАЛНИ ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ
Докторант Анелия Станева 246

РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ В РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР КЪМ ВОМР
Докторант Аделина Ангелова 253

ПОТЕНЦИАЛ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ГОЛФ ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ангел Ангелов 263

ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТОСТТА И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В БАЛНЕО, СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Антоанета Христова, ас. д-р Бартош Марчинковски 270

ДИСБАЛАНСИ И ПАЗАРНИ ДЕФОРМАЦИИ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Атанас Атанасов 278

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Боримил Шопов 285

КЛИМАТОЛЕЧЕНИЕТО КАТО СПЕЦИАЛИЗИРАНА ФОРМА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ: ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ И КОНЦЕПТУАЛНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ
Докторант Ваня Стоева-Андонова..... 290

ОТ ЛИНЕЙНИЯ КЪМ КРЪГОВИЯ МОДЕЛ: КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ И СЕКТОРНИ ПРОЯВЛЕНИЯ В ТУРИЗМА
Докторант Виктория Георгиева Джамбазка..... 297

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ И ЦЕЛЕВИ ОРИЕНТИРИ
Докторант Деница Гъркова 306

ЗАЩО ESG НЕ РАБОТИ (И КАК ДА ГО НАПРАВИМ ДА РАБОТИ): КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ESG ПРАКТИКИТЕ В МСП
Докторант Десислава Белева-Димитрова 313

МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ
Докторант Ива Пламенова Панайотова..... 324

ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Докторант Калин Борисов..... 332

ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ЧРЕЗ НПВУ И ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ
Докторант Мария Иванова Павлова-Кондрова..... 340

ЗАПЛАХИ ЗА КОРПОРАТИВНАТА СИГУРНОСТ ПРЕД ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС
Докторант Ралица Йовчева..... 349

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Теодора Попова 357

РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИЯТА В БЪЛГАРИЯ – РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ
Докторант Тихомир Георгиев..... 367

РОЛЯТА НА КЕТЪРИНГ ОБСЛУЖВАНЕТО КАТО ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СЪБИТИЯ
Докторант Цветелина Петрова..... 375

СЪВРЕМЕННИ МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧЕНИЧЕСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПЪТУВАНИЯ
Докторант Цветелина Телбис 382

ИНТЕГРИРАНЕ НА КРЪГОВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА КАТО ОСНОВА ЗА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Захари Пенев..... 390

ESG PERFORMANCE AND MARKET VALUATION IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: THE MODERATING ROLE OF IDIOSYNCRATIC RISK
PhD student Yan Fu 398

R&D CAPITAL INTENSITY AND FIRM VALUE IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: EVIDENCE FROM OWNERSHIP HETEROGENEITY
PhD student Xinyue Du 412

UNMANNEDSTORES–НОВАТА КОНЦЕПЦИЯ В СВЕТОВНАТА ТЪРГОВСКА ПРАКТИКА
Студент Аница Декова 425

ОТРАСЛОВА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА И НЕЙНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
Студент Борислава Горецова 431

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНСКИТЕ РЕШЕНИЯ В МАЛКИЯ БИЗНЕС
Студент Даяна Пламенова Лучева 441

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ELENA DALLES AND PHILANTHROPY IN BELLE ÉPOQUE: HERITAGE, SOCIAL IMPACT AND CULTURAL LEGACY
Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 455

РЕСУРСНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИИ-БАЗИРАНИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАЛИЩА
Доц. д-р Александрина Александрова, гл. ас. д-р Атанаска Решеткова, гл. ас. д-р Евгени Овчинников 487

ОТВЪД РЕКА ДУНАВ: НЕВИДИМИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ, ИНТЕЛЕКТУАЛЕН И КУЛТУРЕН МОСТ МЕЖДУ СВИЩОВ И БУКУРЕЩ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ
Доц. д-р Александър Ганчев 495

КУЛТУРНОТО И ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ОБЕКТ НА УСТОЙЧИВАТА ОТЧЕТНОСТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, студент Emanuel Proenca Gomes, студент Rodrigo Miguel Gomes Rodrigues, студент Lara Alexandra De Paiva Tome, студент Miguel Angelo Bretes Pereira Carolo студент Santiago Pimenta Fernandes, студент Faisal S. A. Abulhatal 502

ПАРАДОКСИТЕ НА ЕДИН ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТ: РЕСТОРАНТ И БАР-ВАРИЕТЕ „ЦИГАНСКИ ТАБОР“ МЕЖДУ ЕТНИЧЕСКАТА КУЛТУРА И КОМЕРСИАЛНАТА ЕКЗОТИЗАЦИЯ
Доц. д-р Йелис Еролова, гл. ас. д-р Бехрин Шопова 509

РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСКАТА ЕТИКА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Катя Личева 517

REMARKABLE, VETERAN AND MONUMENTAL TREES AS HERITAGE: RECOGNITION AND THE GOVERNANCE OF CARE IN SELECTED EUROPEAN JURISDICTIONS
Assoc. Prof. Lucia Nováková, PhD, Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 522

ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯТ МОДЕЛ НА СТОПАНСКАТА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“ ЗА КАЧЕСТВО И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – 90 ГОДИНИ ЛИДЕРСТВО В ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТРАНАТА
Доц. д-р Росица Колева 540

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИНОВАЦИИ В КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Милен Атанасов, ас. д-р Йоана Константинова..... 550

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EDUCATION SYSTEM
Senior Instructor PhD in Economic Sciences Fuad Jabbarov Zeydulla Oglu 558

POTENTIAL OF INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORKS PROTECTING INTRINSIC VALUES IN CULTURAL HERITAGE
Assistant Professor PhD Said Edaich 567

MANAGEMENT OF CULTURAL-RELIGIOUS HERITAGE: HISTORICAL, SPIRITUAL, AND INTERNATIONAL DIMENSIONS OF FÁTIMA AND CZĘSTOCHOWA
Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD, Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Elżbieta Karaśq, PhD..... 576

INDUSTRY-ORIENTED CHINESE CRAFTS: AN EXPECTATIONS PERSPECTIVE
Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD 588

WOMEN DONATIONS TO SWEDISH RELIGIOUS INSTITUTIONS
PhD student Ciocoiu Elena-Adriana 599

РОЛЯТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
Студент Димитрийка Атанасова Чакова 606

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО РЕСУРС ЗА МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В МАЛКИТЕ ГРАДОВЕ
Студент Николина Кирякова 615

РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ В РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР КЪМ ВОМР

Докторант Аделина Ангелова[1]

Резюме: *Докладът разглежда еволюцията на подхода ЛИДЕР към Водено от общностите местно развитие (ВОМР) в контекста на европейската политика за развитие на селските райони. Анализът проследява възникването и развитието на подхода ЛИДЕР като иновативен инструмент за териториално развитие, основан на принципите на партньорство, децентрализация и участие на местните общности. Проследени са последователните етапи на институционализация - от пилотната общностна инициатива (1991 г.) до интегрирания многофондов инструмент ВОМР в периода 2021-2027 г.*

Проучването представя европейската рамка за прилагане на подхода, включително основните регулаторни и стратегически документи, определящи неговото развитие. Чрез ретроспективен анализ се открояват ключовите етапи в еволюцията на ЛИДЕР, както и факторите, обуславящи преминаването към ВОМР като по-интегриран и многофондов инструмент. В доклада се аргументира тезата, че ВОМР представлява ефективен механизъм за мобилизиране на местния потенциал и стимулиране на устойчивото развитие на селските райони чрез насърчаване на иновации, социален капитал и междусекторно сътрудничество. В заключение се очертават възможностите и предизвикателствата пред прилагането на подхода в съвременните условия, с акцент върху необходимостта от повишаване на неговата ефективност и устойчивост.

Ключови думи: *ЛИДЕР, ВОМР, европейска политика, териториално развитие, селски райони*

JEL: R58, Q18, N94

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE EVOLUTION OF THE LEADER APPROACH TO CLLD

PhD student Adelina Angelova

Abstract: *The report examines the evolution of the LEADER approach to Community-Led Local Development (CLLD) in the context of European rural development policy. The analysis traces the emergence and development of the LEADER approach as an innovative tool for territorial development, based on the principles of partnership, decentralization, and local community participation. It traces the successive stages of institutionalisation - from the pilot Community initiative (1991) to the integrated multi-fund CLLD instrument for the 2021-2027 period.*

[1] adelina.b.angelova@gmail.com, Стопанска академия "Димитър А. Ценов", Свищов, България

The study presents the European framework for implementing the approach, including the main regulatory and strategic documents that shape its development. Through a retrospective analysis, it highlights the key stages in the evolution of LEADER, as well as the factors driving the transition to CLLD as a more integrated and multi-fund instrument.

The report argues that CLLD is an effective mechanism for mobilizing local potential and stimulating the sustainable development of rural areas by promoting innovation, social capital, and cross-sectoral cooperation. In conclusion, the report outlines the opportunities and challenges facing the implementation of this approach under current conditions, with an emphasis on the need to enhance its effectiveness and sustainability.

Key words*: LEADER, CLLD, European policy, territorial development, rural areas*

JEL: R58, Q18, N94

1. Въведение

Подходът ЛИДЕР е въведен през 1991 г. като експериментална инициатива на Европейската общност за насърчаване на нов модел на развитие на селските райони (EU CAP Network). Неговата отличителна особеност е преместването на акцента от предварително определени секторни интервенции към местно формулирани стратегии, разработвани и реализирани от партньорства на териториално равнище. В научната литература ЛИДЕР се свързва с неоендогенния подход към развитието на селските райони, при който местните ресурси и знания се съчетават с външни институционални и финансови ресурси, партньорство между публичния, частния и гражданския сектор и активното участие на местните общности в процесите на вземане на решения (Shucksmith, 2010); (Дойчинова & Николова, 2024). Същевременно редица автори подчертават, че добавената стойност на подхода не се изчерпва с финансовата подкрепа, а се проявява чрез изграждането на социален капитал, местен административен капацитет и стимулиране на иновациите в селските райони (Проданова, 2020), (Nikolova, M., Angelov, G., Yordanova, E., Markov, T., & Krysteva, I., 2024). Тези характеристики допринасят за постепенното институционализиране на ЛИДЕР и превръщането му от пилотна инициатива в устойчив инструмент за развитие на селските райони.

Развитието на подхода очертава последователно преминаване от ЛИДЕР I, ЛИДЕР II и ЛИДЕР+, последвано от институционализирането на подхода в политиката за развитие на селските райони през 2007-2013 и от въвеждането на Воденото от общностите местно развитие (ВОМР) като по-широка рамка през 2014-2020 г. През настоящия програмен период принципите на ЛИДЕР продължават да се прилагат, като над 2600 местни инициативни групи (МИГ) функционират в Европейския съюз (ЕС) през 2023-2027 г. (EU CAP Network). В рамките на Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС, устойчивото развитие на селските региони е ключов приоритет, особено в условията на демографски, климатични и социално-икономически предизвикателства (МЗХ, 2010), (European Commission, 2021). На този фон, подходът се

утвърждава като водещ механизъм за активиране на териториалния потенциал. Устойчивото местно развитие предполага партньорско взаимодействие между публичния сектор, местните общности и бизнеса, съобразено със специфичните характеристики и потребности на територията (Николова, 2024). Ефективността на модела е свързана с възможността за децентрализирано определяне на местните приоритети, относителната автономия на местните инициативни групи и адаптирането на интервенциите към специфичния териториален контекст.

Целта на настоящия доклад е да проследи институционалната и методологическата еволюция на ЛИДЕР към ВОМР и основните промени в неговия териториален, финансов и управленски обхват. Основната теза е, че преходът към ВОМР не представлява прекъсване на философията на ЛИДЕР, а нейното институционално разширяване. Проучването се основава на ретроспективен анализ на регулаторни и стратегически документи на ЕС и Европейската комисия (ЕК), сравнителен анализ за идентифициране на основните различия между ЛИДЕР и ВОМР; синтез на научна литература и систематизиране на количествени показатели от официални доклади на ЕК.

2. Еволюция на подхода ЛИДЕР - от пилотна инициатива до инструмент на европейската политика за развитие на селските райони

През първите си години подходът съществува като **автономна инициатива на Общността** (Community initiative). Институционалното утвърждаване на подхода настъпва през програмния период 2007-2013 г., когато ЛИДЕР е интегриран в основната рамка на политиката за развитие на селските райони. ЛИДЕР е внедрен във всички страни от ЕС включително и в България в периода 2007-2013 г., но приложението и потенциалът му за въздействие върху селските райони се различават в различните страни (Konečný, 2019)

Последователното развитие на подхода, който преминава през няколко етапа, които разширяват неговия териториален, финансов и институционален обхват - Таблица 1.

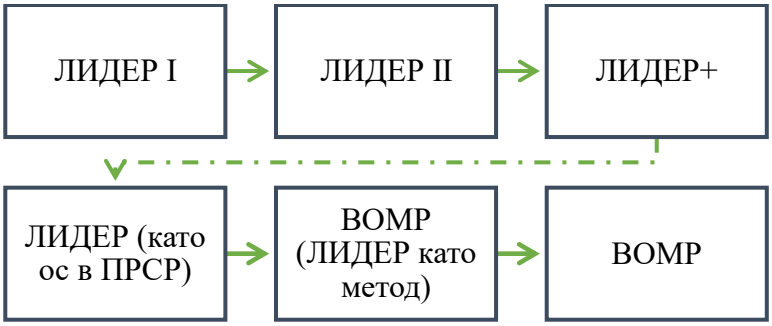
Данните в таблицата, показват устойчиво нарастване на броя на МИГ в ЕС и България - от 217 през първия програмен период до близо 3000 в рамките на настоящия период 2023-2027 г. Тази тенденция може да бъде интерпретирана като индикатор за постепенното институционално утвърждаване на подхода и разширяването на неговото приложение в европейската политика за развитие на селските райони. Наред с това разширяването на териториалния и финансовия обхват на подхода чрез интегрирането на допълнителни европейски фондове във ВОМР поставя нови предизвикателства, свързани с повишаване на административната сложност и координацията между участващите институции.

Таблица 1. Хронологична еволюция на подхода ЛИДЕР към ВОМР (1991-2027 г.)

Програмен период	Наименование	Основни източници на финансиране	Брой МИГ и МИРГ (в ЕС)	Характер на подхода
1991-1993	ЛИДЕР I	ЕФОГЗ, ЕФРР, ЕСФ	217 МИГ	Експериментална общностна инициатива
1994-1999	ЛИДЕР II	ФЕОГА, ЕФРР ЕСФ	906 МИГ	Разширяване и утвърждаване на метода
2000-2006	ЛИДЕР+	ЕЗФРСР, ЕФРР	1 153 МИГ	Фокус върху интегрирани стратегии и сътрудничество
2007-2013	ЛИДЕР (ос в ПРСР)	ЕЗФРСР, ЕФР	2402 МИГ 310 МИРГ	Институционализиран инструмент на политиката
2014-2020	ВОМР (ЛИДЕР като метод)	ЕЗФРСР, ЕФМДР, ЕСФ, ЕФРР	2974 МИГ 368 МИРГ	Многофондов и многотериториален подход
2021-2027	ВОМР	ЕЗФРСР, ЕФМДР, ЕСФ +	2678 МИГ 368 МИРГ	Запазване на 5% минимум за EAFRD; опростяване

Източник: Европейска комисия, "Evaluation of ЛИДЕР/CLLD", 2022-2023 г.; European Parliament, "Documentation on ЛИДЕР/CLLD", 2021 г. (обобщени и систематизирани данни от автора)

През 2023-2027 г. ЛИДЕР продължава да бъде основен механизъм за местно развитие в рамките на ОСП. (EU CAP Network) отчита над 2600 планирани МИГ за 2023-2027 г., като средният планиран дял на ЛИДЕР е близо 8% от средствата по стълб II на ОСП, а минималното изискване е 5% от приноса на ЕЗФРСР. Тези данни показват, че подходът не е маргинализиран след институционализирането му, а продължава да заема устойчиво място в европейската политика за селските райони. Хронологичната траектория на развитие на подхода през основните етапа на институционално развитие е визуализирана на Фигура 1.

Фигура. 1. Еволюция на подхода ЛИДЕР към ВОМР (1991-2027)
Източник: Изработена от автора

Еволюцията на ЛИДЕР (фиг.1) показва последователно разширяване на обхвата и институционалното значение на подхода, от пилотно-експериментална инициатива до утвърден инструмент за местно развитие в рамките на

ВОМР, като се запазват неговите основни принципи, а се променят механизмите за прилагане и институционалната му рамка. Така преходът от ЛИДЕР към ВОМР следва да се разглежда като процес на развитие и надграждане, а не като прекъсване на първоначално заложената концепция.

2.1 Институционално съзряване и разширяване на обхвата

Първият етап от развитието на ЛИДЕР (1991-2006) се характеризира с постепенно натрупване на институционален опит, разширяване на териториалния обхват и утвърждаване на основните характеристики на подхода. През първия програмен период **ЛИДЕР I** (1991-1993 г.) - подходът е приложен експериментално в 217 МИГ, с което се поставят основите на териториално ориентиран модел, основан на местно участие и партньорство (European, 2022). През **ЛИДЕР II** (1994-1999) приложението на подхода се разширява до 906 МИГ (European, 2022), като неговата концептуална рамка се доразвива чрез засилване на иновационния характер на местните стратегии, насърчаване на транснационалното сътрудничество и изграждане на мрежи между МИГ. Следващият етап **ЛИДЕР+** (2000-2006) допълнително укрепва тези характеристики, като броят на МИГ достига 1153 (European, 2022). Акцентът се поставя върху иновациите, междутериториалното и транснационалното сътрудничество, работата в мрежа и изграждане на местен капацитет. Така при първите три периода се наблюдава не просто количествено разширяване, а постепенно натрупване на институционален опит и изясняване на ролята на местните партньорства.

2.2 Институционализация и интеграция в ОСП (2007-2013)

Ключов поврат в развитието на ЛИДЕР настъпва през 2007-2013 г., когато е интегриран в основната рамка на политиката за развитие на селските райони. Съгласно Регламент (ЕО) № 1698/2005, подходът става задължителен компонент на програмите за развитие на селските райони (ПРСР), като се включва като самостоятелна **ос 4** във всяка национална програма. Тази промяна означава преминаване от отделна общностна инициатива към институционализиран метод на прилагане. Това признание води до рязко нарастване на броя на МИГ в ЕС - до 2714, като за първи път подходът се прилага в новоприетите държави-членки, включително България, където са създадени 35 МИГ. Интеграцията в ОСП носи със себе си значителни предимства - осигуряване на стабилно и предвидимо финансиране, разширяване на териториалното покритие и възможност за дългосрочно планиране. Паралелно с това обаче се отчитат - засилен регулаторен контрол, сложни процедури за кандидатстване и отчитане, унифицирани изисквания към стратегиите на МИГ. Това води до ограничаване на иновационния потенциал и гъвкавостта, които бяха отличителни белези на първите периоди. Както отбелязва (Konečný, 2019), приложението на ЛИДЕР в различните

държави-членки варира значително в зависимост от националните институционални контексти и административен капацитет. Утвърденото институционално присъствие на ЛИДЕР в ОСП създава предпоставки за следващата фаза на развитие - разширяването му в многофондовата рамка на ВОМР.

2.3. От подход ЛИДЕР към ВОМР - институционална трансформация и разширяване на обхвата (2014-2020)

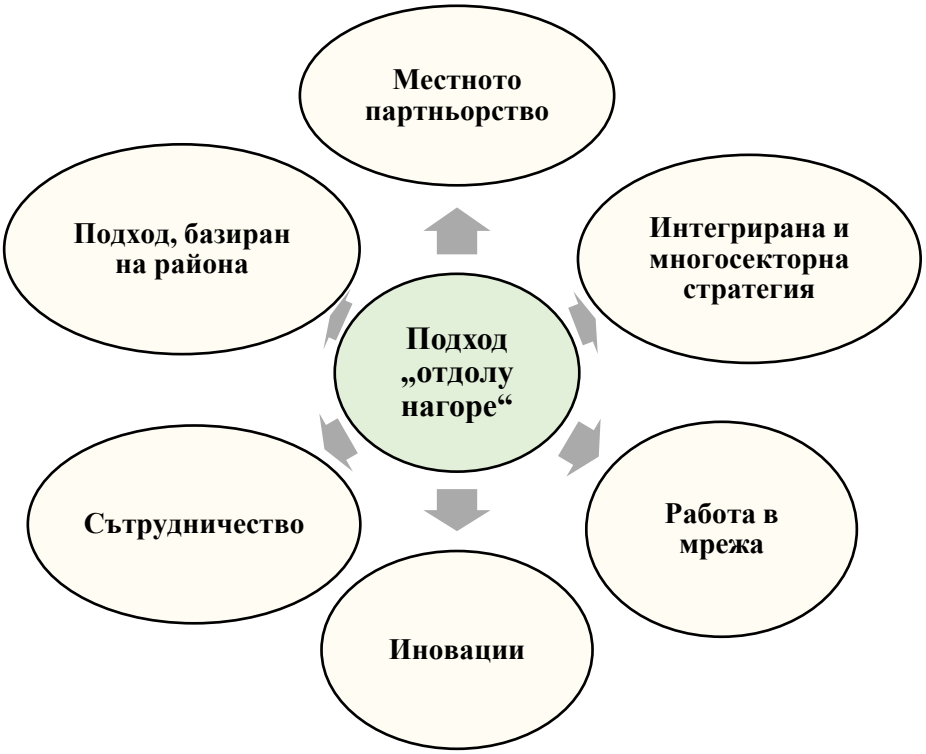
Въвеждането на ВОМР през програмния период 2014-2020 г. трябва да се разглежда като следващ етап в институционалното развитие на ЛИДЕР, а не като замяна на неговата методологическа основа. Регламент (ЕС) № 1303/2013 определя ВОМР като развитие, насочено към конкретни подрегионални територии и ръководено от МИГ и МИРГ, което се осъществява чрез интегрирани и многосекторни стратегии, съобразени с местните потребности и потенциал. Регламентът допуска подкрепа от ЕЗФРСР, ЕФРР, ЕСФ и ЕФМДР и поставя изискване тя да бъде координирана между съответните фондове. Основните мотиви за създаването на ВОМР могат да бъдат систематизирани в няколко групи:

Първо, разширяване на териториалния обхват. ЛИДЕР по своя замисъл е насочен изключително към селските райони, докато ВОМР позволява прилагането на метода и в рибарските, крайбрежните и градските периферни територии (Stoychev, 2025). Това разширение отговаря на необходимостта от интегриран подход към териториалното развитие. **Второ**, многофондово финансиране. ЛИДЕР разчита единствено на средства от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР). ВОМР позволява комбинирането на ресурси от няколко европейски фонда - ЕЗФРСР, Европейския фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР), Европейския социален фонд (ЕСФ) и Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР). Това създава възможности за финансиране на по-широк спектър от дейности - от социални иновации до инфраструктурни проекти, като едновременно повишава синергията между различните политики на ЕС. **Трето**, укрепване на местния капацитет и социален капитал. Оценките на изпълнението на подхода през предходните периоди показват, че най-трайният му ефект не е толкова финансовият, колкото изграждането на мрежи от местни партньори, повишаването на доверието между публичния, частния и гражданския сектор и стимулирането на иновативни решения на местно ниво (Nikolova, M., Angelov, G., Yordanova, E., Markov, T., & Krysteva, I., 2024). ВОМР институционализира този принцип, като го превръща в задължителна характеристика на всяка територия, която желае да прилага подхода.

Въпреки положителните ефекти многофондовото управление предполага съгласуване на различни правила за допустимост, процедури за подбор, системи за контрол и отговорности на управляващите органи (Ангелов,

2019). Следователно разширяването на възможностите е придружено от нарастване на институционалната сложност.

Основните седем характеристики на подхода, представени на Фигура 2, продължават да формират концептуалната основа на ВОМР и през настоящия програмен период 2023-2027 г.

Фигура. 2. Седемте характеристики на ЛИДЕР
Източник: eu-cap-network.ec.europa.eu

Институционалното разширяване на ВОМР не води до отпадане на методологическите характеристики на ЛИДЕР. По-скоро промените засягат институционалната и финансовата рамка, докато базовата философия на подхода се запазва.

3. Отличителна характеристика на ЛИДЕР и ВОМР

Разширяването на обхвата чрез включването на повече европейски фондове повишава потенциала на подхода, но в същото време води до усложняване на административните процедури и до нови изисквания към капацитета на МИГ. Систематизираните различия между двата подхода са представени в Таблица 2.

Съпоставката показва, че преходът от ЛИДЕР към ВОМР не променя основната философия на подхода, а нейното институционално и функционално разширяване. Съществените изменение се проявява в рамката за финансиране, териториалния обхват и координацията между фондовете. Това разширява възможностите за финансиране на проекти, но същевременно изправя МИГ

пред нови предизвикателства: необходимост от познаване на различните регулаторни режими на всеки фонд, синхронизиране на процедурите за кандидатстване и отчитане, както и изграждане на административен капацитет за управление на разнородни по своя характер интервенции. Вторият ключов аспект е разширяването на териториалния обхват - ВОМР позволява прилагането на метода не само в селските, но и в крайбрежните и периферните градски територии, което създава възможности за интегрирани териториални подходи. Освен това ВОМР въвежда изискването за запазване на минимум 5% от бюджета на ЕЗФРСР за ВОМР, което гарантира финансова устойчивост на подхода, но същевременно ограничава гъвкавостта на националните власти при разпределението на ресурсите (European Commission, 2024).

Таблица 2 Основни различия между ЛИДЕР и ВОМР

КРИТЕРИЙ	ЛИДЕР	ВОМР
ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ	основно ОСП	възможност за участие на няколко фонда
ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ	основно селски райони	Селски, крайбрежни, рибарски и периферни градски територии
ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА	Ос 4 от ПРСР	Общ инструмент, приложим към няколко европейски фонда
ФИНАНСОВ МИНИМУМ	Без задължителен минимален процент	5% от бюджета на ЕЗФРСР за ВОМР
ВИД СТРАТЕГИИ	интегрирани	интегрирани и многосекторни
УПРАВЛЕНИЕ	МИГ (само земеделски и селски профил)	МИГ/МИРГ (включва рибарски и крайбрежни профили)
АДМИНИСТРАТИВНА ТЕЖЕСТ	Относително опростени процедури	По-висока комплексност поради координацията между няколко фонда
СЕКТОРЕН ОБХВАТ	Предимно земеделие и селско стопанство	Междусекторен - икономически, социални, екологични и културни дейности

Източник: Европейска комисия (2022), обобщени и систематизирани данни от автора

Докато ЛИДЕР постепенно се институционализира в рамките на политиката за развитие на селските райони, ВОМР превръща неговата методология в по-широк инструмент за интегрирано териториално развитие. Регламент (ЕС) № 1303/2013 изрично допуска подкрепа за подхода от ЕЗФРСР, ЕФРР, ЕСФ и ЕФМДР, като поставя изискване за координация между участващите фондове. Именно тази разширена институционална рамка увеличава възможностите за интегрирани местни интервенции, но същевременно създава предпоставки за по-сложни процедури за координация, програмиране и контрол. Това аргументира необходимостта от непрекъснати проучвания във връзка с преодоляването на „проблемните точки“ и усъвършенстване на подхода. В този смисъл, за разгръщане на пълния потенциал на ЛИДЕР като инструмент за интегрирано

развитие е необходимо да се оптимизира моделът за неговото действие в България.

Въпреки това редица автори са на мнения, че подходът остава един от най-ефективните инструменти за мобилизиране на местния потенциал и стимулиране на устойчивото развитие на селските райони. Неговата добавена стойност се проявява не толкова в мащаба на финансовите ресурси, колкото в изграждането на социален капитал, местни партньорства и институционален капацитет на териториално ниво (Shucksmith, 2010); (Nikolova, M., Angelov, G., Yordanova, E., Markov, T., & Krysteva, I., 2024).

Заключение

Ретроспективният анализ в развитието на подхода ЛИДЕР към ВОМР показва, че е налице последователен процес на институционално разширяване, а не прекъсване на първоначалната методологическа логика. LEADER I, LEADER II и LEADER+ създават и усъвършенстват основните принципи на териториално насочено, партньорско и местно развитие. През 2007-2013 г. подходът е интегриран в основната политика за развитие на селските райони, а през 2014-2020 г. неговата методология е поставена в по-широката рамка на ВОМР, позволяваща координирано участие на няколко фонда.

Основният резултат от еволюционното развитие на подхода се определя с двупосочен характер на разширяването. От една страна, то увеличава възможностите за интегрирани местни интервенции и за мобилизиране на ресурси от различни политики. От друга страна, повишава административната и координационната сложност.

Бъдещото развитие на ВОМР в настоящия период (2023-2027 г.) следва да бъде насочено към постигане на баланс между регулаторната отчетност и принципа „отдолу-нагоре“. Той е ключов за запазване на добавената стойност на подхода при неговото прилагане в различни институционални и териториални условия.

Използвани източници

Ангелов, Г. (2019). *Състояние и проблеми при развитие и функциониране на воденото от общностите местно развитие (Дисертационен труд).* Свищов: Стопанска академия „Д. А. Ценов“.

Дойчинова, Ю., & Николова, М. (2024). Литературен преглед на подходите за развитие на селските територии. Модели за трансформиращи се към устойчивост райони. *Развитие на селските територии в България в условията на трансформираща се към устойчивост икономика* (стр. 197). Свищов: Академично издателство "Ценов".

Николова, З. и. Стоянова, & Ю. Дойчинова (2024). *Развитие на селските територии в България в условията на трансформираща се към устойчивост икономика* (стр. 26-42). Свищов: Академично издателство „Ценов“.

Министерство на земеделието и храните. (2010). Извлечено от www.mzh.government.bg: https://www.mzh.government.bg/bg/politiki-i-programi/politiki-i-strategii/obshta-selskostopanska-politika/

Проданова, Д. (2020). Сравнителен анализ на икономическото развитие на селските райони в България в контекста на подхода "ЛИДЕР" *Годишен алманах "Научни изследвания на докторанти"*, стр. 211-234.

European Commission (2022). EU's LEADER approach for rural development. *Special Report No 10/2022. Publications Office of the European Union.*

European Commission. *LEADER Explained.* Извлечено от https://eu-cap-network.ec.europa.eu/networking/leader/leader-explained_en

European Commission. (2021). *The Common Agricultural Policy: 2023-2027.* Извлечено от https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en

European Commission. (2024). *Evaluation of the impact of LEADER towards the general objective "balanced.* Извлечено от https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail

Konečný, O. (2019). The leader approach across the european union: one method of rural development,. *European countryside*, 1-16.

Nikolova, M., Angelov, G., Yordanova, E., Markov, T., & Krysteva, I. (2024). Influence of LEADER on the Sustainable Development of Rural Regions of Bulgaria. *Scientific Papers Series : Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, стр. 77-90.

Shucksmith, M. (2010). Disintegrated Rural Development? Neo-endogenous Rural Development, Planning and Place-Shaping in Diffused Power Contexts. *Sociologia Ruralis*.

Stoychev, K. (2025). Assessing the impact of the leader/clld approach on the social and economic development of rural areas in bulgaria: an empirical analysis. *Journal of Management Sciences and Applications*, 16-24.